

Adam Sokołowski

WSPÓŁPRACA WOJSKOWA POLSKI, NIEMIEC I DANII W RAMACH NATO NA PRZYKŁADZIE WIELONARODOWEGO KORPUSU PÓŁNOCNO-WSCHODNIEGO W SZCZECINIE (1999-2007)*

Wprowadzenie

12 marca 1999 r. Polska, Czechy i Węgry stały się nowymi członkami Sojuszu Północnoatlantyckiego. Przyjęcie naszego państwa do NATO i wejście do Unii Europejskiej uważane były w latach 90. ubiegłego wieku za najważniejszy, strategiczny cel polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Sukces tych dwóch kierunków działania stanowił dla naszego kraju symboliczne zwieńczenie długiej drogi do wolności, przynosił też realne korzyści w postaci objęcia Polski sojuszniczą obroną, gwarancjami bezpieczeństwa i włączenia naszych obywateli do strefy stabilności i dobrobytu w Europie. Kilka miesięcy po tym, jak polska flaga zawisła przed Kwaterą Główną NATO w Brukseli, tj. 18 września 1999 r., zaczęła funkcjonować nowa jednostka wojskowa złożona z oddziałów z Polski, Niemiec i Danii, pod nazwą Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni (*Multinational Corps Northeast – MNC NE*) z siedzibą w Szczecinie¹.

* Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2007–2008 jako projekt badawczy Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego nr 0905/H03/2007/32 pt. „Polsko-niemieckie stosunki polityczno-wojskowe a bezpieczeństwo międzynarodowe w latach 1990–2005”.

¹ Dotychczas w Polsce na temat Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego opublikowano niewiele prac; należy tu wymienić: H. Bogusławska, A. Konieczka, *Współpraca polityczno-wojskowa w ramach Trójkąta Weimarskiego i trójkąta Polska-Niemcy-Dania*, „Analizy – Syntezy – Fakty – Opinie” 1998, nr 65, s. 18–34; *Obrona Narodowa 2001 / The National Defence 2001*, Biuro Prasy i Informacji Ministerstwa Obrony Narodowej,

Sojusz Północnoatlantycki po szczytach w Waszyngtonie (1999), Pradze (2002), Istambule (2004) i Rydze (2006) znajduje się nadal w fazie transformacji i dąży do ponownego zdefiniowania swojego miejsca i roli w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego. Państwa należące do poszerzonego NATO i powiększonej Unii Europejskiej muszą wypracować wspólną linię działania na rzecz skutecznego rozwiązywania takich problemów globalnych, jak: terroryzm międzynarodowy, konflikty i kryzysy lokalne, niekontrolowane migracje, proliferacja broni masowego rażenia oraz zorganizowana przestępczość. Nie bez znaczenia jest tu kwestia przywrócenia na początku XXI w. właściwych relacji NATO-UE oraz Europa-Stany Zjednoczone. W poprzednich latach Polska i Niemcy zajmowały bowiem odmienne stanowiska wobec więzi transatlantyckich i europejskich. Wynikało to z wielu przyczyn, w tym m.in. z konieczności ochrony własnych interesów narodowych, jak i z różnego spojrzenia na kwestie historyczne oraz kreowania bieżącej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Powodem tego była ponadto utrzymująca się asymetria partnerstwa związana z różnicami w kulturze bezpieczeństwa narodowego, stopniu zaawansowania członkostwa w NATO i UE oraz stanie wyposażenia sił zbrojnych i gotowością do brania przez nie udziału w wojskowych misjach zagranicznych. Obecnie, po zmianie rządów w Niemczech (2005) i Polsce (2007), możliwe staje się tworzenie nowej jakości w stosunkach polsko-niemieckich. Można postawić tu tezę, że funkcjonowanie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego, z udziałem Polski i Niemiec oraz komponentu wojskowego Królestwa Danii, w istotny sposób przyczynia się do budowy między RP i RFN właściwych relacji polityczno-wojskowych w duchu zaufania i sojuszniczej współpracy².

W artykule tym zostały opisane i przeanalizowane następujące kwestie: nawiązanie i rozwój współpracy wojskowej między Polską, Niemcami i Danią po 1989 r.; działania na rzecz powołania Korpusu Bałtyckiego; podstawy prawne funkcjonowania Korpusu; inauguracja Korpusu w 1999 r.; struktura Korpusu na przełomie XX i XXI w.; rozwój organizacyjny Korpusu na początku XXI w.; stanowisko NATO, Polski, Niemiec i Danii wobec terroryzmu międzynarodowego po 11 września 2001 r.; Korpus a sprawa interwencji militarnej w Iraku w 2003 r.; Korpus w strukturze Sił

Warszawa 2000, s. 103–110; C. Kącki, *Siły wielonarodowe do misji pokojowych*, Warszawa 2003, s. 114–123; M. Żurek, *Wielonarodowy Korpus Północ-Wschód jako element zewnętrznego bezpieczeństwa Polski*, [w:] *Wizje Unii Europejskiej. Przyszłość wspólnej Europy*, red. M. Żurek, Szczecin 2003, s. 159–163; G. Ciechanowski, *Wielonarodowy Korpus Północ-Wschód w Szczecinie. Polityka otwartych koszar i jej rezultaty*, [w:] *Edukacja w społeczeństwie „ryzyka”. Bezpieczeństwo jako wartość*, red. M. Gwoździecka-Piotrowska, A. Zduniak, t. 2: *Edukacja XXI wieku*, Poznań 2007, s. 404–411. W Niemczech w zakresie tej tematyki na uwagę zasługują dwie prace prof. dr. Svena B. Gareisa, *Conditions of Military Multinationality. The Multinational Corps North-east in Szczecin*, [współaut. P. Bach, A. Kołodziejczyk et al.], Strausberg 2003; *Militärkulturen und Multinationalität. Das Multinationale Korps Nordost in Stettin*, [współaut. U. vom Hagen], Opladen 2004. Więcej informacji na internetowych stronach Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego (w j. angielskim): www.mnncne.pl.

² Szerzej zob.: *Trudny dialog. Polsko-niemiecka wspólnota interesów w zjednoczonej Europie*, red. K. Malinowski, M. Mildnerberger, „Prace Instytutu Zachodniego” 2001, nr 68; *Kultura bezpieczeństwa narodowego w Polsce i Niemczech*, red. K. Malinowski, Poznań 2003; *Polska-Niemcy. Tożsamości i kryteria bezpieczeństwa w stosunkach transatlantyckich / Deutschland-Polen. Kollektive Identitäten und Sicherheitskriterien in den transatlantischen Beziehungen*, red. S. Dębski, T. Jaskułowski, Warszawa 2005; K. Miszczak, *Niemcy i Polska wobec europejskiej polityki bezpieczeństwa*, „Sprawy Międzynarodowe” 2005, nr 1; *Polska i Republika Federalna Niemiec w procesie integracji europejskiej*, red. S. Sulowski, Warszawa 2007.

NATO; udział żołnierzy Korpusu w misji ISAF w Afganistanie w 2007 r. oraz znaczenie Korpusu dla stosunków polsko-niemieckich w XXI w.

Nawiązanie i rozwój współpracy wojskowej między Polską, Niemcami i Danią po 1989 r.

Podpisanie w 1998 r. konwencji między rządami Polski, Niemiec i Danii o utworzeniu Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego z siedzibą w Szczecinie oraz rozpoczęcie przez niego funkcjonowania w 1999 r., nie byłoby możliwe bez wcześniejszego nawiązania oraz intensyfikacji współpracy między tymi państwami. Podstawą były tu jednakże, co należy szczególnie podkreślić, kontakty wojskowe między Polską i Republiką Federalną, stopniowo rozwijające się od chwili zjednoczenia Niemiec 3 października 1990 r. Początkowo warunki tej współpracy były trudne, ponieważ między partnerami występowały bariery historyczne i mentalne. Niemcy należały do NATO, nadal jeszcze istniał Układ Warszawski, a na terytorium Polski i nowych landów RFN stacjonowały wojska byłej Armii Radzieckiej. W latach 1990–1993 poprzez rozmowy na szczeblu ministerialnym oraz pierwsze spotkania oficerów i żołnierzy, ocieplał się jednakże klimat dla rozwoju przyszłej współpracy dwu- i wielostronnej. Od 25 do 27 stycznia 1993 r. przebywała w Bonn oficjalna delegacja Ministerstwa Obrony RP. W trakcie tej wizyty, 25 stycznia 1993 r. podpisano porozumienie o współpracy w dziedzinie wojskowej między RP a RFN. Rok później został wdrożony w życie program Partnerstwo dla Pokoju (*Partnership for Peace* – PfP). Sojusz Północnoatlantycki przyjął go w Brukseli 11 stycznia 1994 r., a 25 kwietnia 1994 r. minister obrony narodowej Piotr Kołodziejczyk złożył w Kwaterze Głównej NATO polskie dokumenty dotyczące udziału w programie PfP. Polska formalnie przystąpiła do niego 5 lipca 1994 r.³

1 września 1994 r. w Gdyni, w 55. rocznicę wybuchu II wojny światowej, doszło do historycznego spotkania generała Tadeusza Wileckiego – szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z generałem Klausem Naumannem – ówczesnym Generalnym Inspektorem Bundeswehry. Podpisano wtedy Porozumienie o współpracy patronackiej między Siłami Zbrojnymi RP i RFN, co miało ogromny wpływ zwłaszcza na intensyfikację współpracy przygranicznej. Pierwsza umowa o partnerstwie jednostek wojskowych została podpisana już 13 września 1994 r. pomiędzy polską 12. Dywizją Zmechanizowaną ze Szczecina i VIII Okręgiem Wojskowym oraz 14. Dywizją Grenadierów Pancernych z Neubrandenburga. Należy zauważyć, że były to wysokiej klasy jednostki, które potem zostały wyznaczone w skład Korpusu. Już w pierwszej połowie 1994 r. do współpracy między Polską a Niemcami dołączyli reprezentanci sił zbrojnych Królestwa Danii. W ramach programu PfP możliwe stało się przygo-

³ Szerzej zob.: *W służbie pokoju. Bundeswehra 1955–1993*, red. H.-A. Jacobsen, L. Souchon, Warszawa 1993, s. 145 i nast.; J. Drozd, *Sojusz nadziei. Polsko-niemiecka współpraca wojskowa po 1989 roku*, Warszawa 1998; *Współpraca wojskowa Polski i Niemiec w procesie umacniania bezpieczeństwa europejskiego: tradycja, stan obecny i perspektywy / Militärische Zusammenarbeit Deutschlands und Polens im Prozess der Stärkung der europäischen Sicherheit: Tradition, Gegenwart und Zukunftsperspektiven*, red. R. Tomaszewski, Toruń 2002.

towanie i realizacja trójstronnych ćwiczeń wojskowych z udziałem wymienionych państw. Odbyły się one od września do października 1994 r., zarówno na morzu (*Cooperative Bridge, Passex*), jak i na lądzie (*Carbon GAP, Tatry 94*). W następnych latach liczba ćwiczeń powiększyła się o kolejne polsko-niemiecko-duńskie manewry: *Baltic Cooperation, Baltic Endeavour, Baltic Triangle* i *Open Spirit*⁴.

Działania na rzecz powołania Korpusu Bałtyckiego

Trójstronna współpraca została zinstytucjonalizowana przez ministrów obrony Polski, Niemiec i Danii 17 sierpnia 1995 r. podczas spotkania na wyspie Aeroe (Dania), gdy perspektywa wejścia naszego kraju do Sojuszu Północnoatlantyckiego była jeszcze dość odległa. W zawartym wówczas Porozumieniu o współpracy wojskowej, nikt wtedy jeszcze nie wspominał o wspólnym związku taktycznym, a jedynie o zacieśnianiu współpracy w regionie Morza Bałtyckiego. Pomysł sformowania Korpusu powstał nieco później, gdy bliżej zaczęły współpracować trzy narodowe dywizje: polska 12. Dywizja Zmechanizowana im. Księcia Bolesława Krzywoustego ze Szczecina (12 tys. żołnierzy), niemiecka 14. Dywizja Grenadierów Pancernych „Hanza” z Neubrandenburga (19 tys. żołnierzy) i duńska Jutlandzka Dywizja Zmechanizowana z Fredericji (18 tys. żołnierzy). Ich dowódcy oraz ministrowie obrony trzech państw, podczas spotkania 20–22 sierpnia 1996 r. na wyspie Rugia (Niemcy), wystąpili z pomysłem koordynacji działań, ale już na wyższym szczeblu. Pomysłodawcą utworzenia Korpusu była Dania, a jego koncepcja ulegała stopniowej ewolucji wraz z klarowaniem się stanowiska 16 państw NATO w kwestii rozszerzenia Sojuszu na Wschód. W miarę, jak rozwijał się ten proces, Korpus przestał być tylko i wyłącznie hasłem politycznym. Zaczęto kłaść coraz większy nacisk głównie na stronę wojskową tej inicjatywy. Prace organizacyjne nabrały tempa, gdy stało się jasne, że w niedługim czasie polska flaga zawisnie przed Kwaterą Główną NATO w Brukseli⁵.

W 1997 r. działania na rzecz utworzenia nowej formacji, pod nazwą Bałtycki Korpus Pokoju, nabrały tempa. 6–8 maja 1997 r. odbyło się spotkanie w Skagen (Dania) ministrów obrony Niemiec – Volkera Rüthe, Polski – Stanisława Dobrzańskiego oraz Danii – Hansa Haekkerupa. Do rozmów na temat bezpieczeństwa w regionie Morza Bałtyckiego zaproszono ponadto delegacje resortów obrony z Litwy, Łotwy i Estonii. Informację o planach utworzenia Korpusu ogłoszono w trakcie kolejnego spotkania ministrów obrony tych państw w ośrodku MON nad jeziorem Omulew (Polska) 29–31 sierpnia 1997 r. Nastąpiło to miesiąc po szczycie NATO w Madrycie, na który zaproszono władze Polski, Czech i Węgier do rozmów na temat członkostwa w Sojuszu. Wtedy też został powołany Trójstronny Zespół Roboczy, którego zadaniem było opracowanie zasad utworzenia w 1999 r., po przewidywanym wstąpieniu Polski do NATO, związku operacyjnego pod nową już nazwą –

⁴ J. Drozd, *op. cit.*, s. 149 i nast.

⁵ H. Bogusławska, A. Konieczka, *op. cit.*, s. 18–22.

Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni (*Multinational Corps Northeast – MNC NE*)⁶.

Podczas spotkania ministrów obrony w Skagen uzgodniono, że integracja wojskowa poczynając od połowy 1997 r. obejmie nie tylko jednostki lądowe, ale także siły morskie i lotnictwo. 28 października 1997 r. w Greifswaldzie (Niemcy) ministrowie obrony Polski, Niemiec i Danii podpisali porozumienie o współpracy partnerskiej między wymienionymi wyżej dywizjami, wchodzącymi w skład poszczególnych narodowych sił lądowych. Kilka miesięcy później, 16 kwietnia 1998 r. ministrowie ci podjęli także decyzję o utworzeniu Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego z siedzibą w Szczecinie. W przyszłości w jego skład miały wejść, poza trzema dywizjami, jednostki logistyczne i wspomaganie. Każda ze stron zobowiązana została ponadto do wydzielenia po jednym batalionie łączności do Brygady Wsparcia Dowodzenia⁷.

5 września 1998 r. została sporządzona w Szczecinie, licząca 21 artykułów, konwencja między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, Rządem Królestwa Danii i Rządem Republiki Federalnej Niemiec, dotycząca Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego. Wejście w życie tej formy integracji wojskowej wszystkie strony przyjęły z dużym zadowoleniem. Z formalnego punktu widzenia dowództwo Korpusu nie miało być jednak strukturą NATO. Nieoficjalnie wiadomo było, że stało się tak dlatego, aby nie drażnić Rosjan. Zgodnie bowiem z kartą NATO–Rosja z 1997 r., Sojusz zobowiązał się, że na terenie nowych państw członkowskich nie będzie umieszczał baz i większych zgromadzeń wojsk. Rosja kilkakrotnie protestowała przeciwko powołaniu nowego dowództwa z siedzibą w Szczecinie, które, jej zdaniem, istotnie mogło zmienić układ militarny w basenie Morza Bałtyckiego⁸.

Podstawy prawne funkcjonowania Korpusu

W myśl artykułu 1., celem wymienionej powyżej konwencji jest określenie zakresu odpowiedzialności umawiających się Stron, zasad organizacji i współpracy w ramach Korpusu oraz statutu jego Kwatery Głównej⁹. W artykule 3. zostały określone zadania i misje Korpusu. Zgodnie z konstytucjami narodowymi oraz z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych, jak również decyzjami podjętymi przez właściwe organy państw uczestniczących, do zadań Korpusu należy:

a) planowanie i działanie na rzecz wspólnych celów obronnych zgodnie z artykułem 5. Traktatu Północnoatlantyckiego,

⁶ *Ibidem*, s. 22–24.

⁷ *Ibidem*, s. 26–30.

⁸ M. Stankiewicz, *NATO w Szczecinie. Powstał polsko-duńsko-niemiecki korpus wojskowy*, „Gazeta Wyborcza”, 7 IX 1998; B. Onichimowski, *Ministrowie obrony powołują Szczeciński Korpus*, „Głos Szczeciński”, 5–6 IX 1998, idem, *Szczeciński Korpus powołany*, „Głos Szczeciński”, 7 IX 1998.

⁹ „Konwencja zawarta pomiędzy Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, Rządem Królestwa Danii oraz Rządem Republiki Federalnej Niemiec, dotycząca Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego, sporządzona została w Szczecinie dnia 5 IX 1998 r.”, Dz.U. z 1998 r., Nr 21, poz. 259.

b) wnoszenie wkładu przez swoją Kwaterę Główną w wielonarodowe operacje mające na celu rozwiązywanie sytuacji kryzysowych, łącznie z misjami pokojowymi prowadzonymi w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych, Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego bądź innych regionalnych porozumień na podstawie rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych, jak np. Dowództwo Sił Lądowych w Połączonych Siłach do Zadań Specjalnych lub Dowództwo Wojsk; operacje te mogą być przeprowadzane wraz z wojskami podległymi lub oddelegowanymi do Korpusu do tych celów,

c) planowanie i przygotowywanie przez swą Kwaterę Główną, a na wezwanie – również prowadzenie misji humanitarnych i ratowniczych, łącznie z misjami realizowanymi w czasie klęsk żywiołowych. Korpus miał być podporządkowany NATO i jako taki, miał zostać w pierwszej kolejności wcielony do Sojuszniczych Sił Obszaru Cieśnin Bałtyku (BALTAP)/Połączonego Dowództwa Północno-Wschodniego (JHQ NE) w celu wspólnego szkolenia i ćwiczeń. Korpus mógł być wykorzystywany przez inne odpowiednie organizacje po każdorazowym uprzednim uzgodnieniu przez właściwe organy państwowe. Należy podkreślić, iż narodowe wkłady do Korpusu miały być również dostępne do wykorzystania przy realizacji poszczególnych celów narodowych¹⁰.

W artykule 4. zdefiniowano strukturę organizacyjną Korpusu; miał on składać się z:

a) wielonarodowej Kwatery Głównej, tzn. Sztabu Korpusu, w tym wielonarodowego plutonu Centrum Systemów Łączności i Informacji oraz kompanii przy Kwaterze Głównej, zapewnionych przez Polskę,

b) wielonarodowej Brygady Wspomagania Dowodzenia przy Kwaterze Głównej, zintegrowanej w czasie pokoju z głównym zespołem Sztabu Korpusu (G6),

c) innych wkładów narodowych wyznaczonych do Korpusu zgodnie z Porozumieniem lub udostępnianych Korpusowi przez umawiające się Strony w poszczególnych przypadkach. Korpus miał być wspomagany przez wspólnie z nim stacjonujące Centrum Koordynacji Działań Powietrznych. Wkłady narodowe do Kwatery Głównej miały być wspierane przez narodowe oddziały wspomagające¹¹.

W artykule 5. zapisano, że język angielski będzie oficjalnym językiem roboczym Korpusu. W artykule 6. stwierdza się, iż postanowienia umowy zawartej pomiędzy stronami Traktatu Północnoatlantyckiego, dotyczącej statusu ich sił zbrojnych (NATO SOFA), będą mieć zastosowanie do Kwatery Głównej oraz do jej personelu wojskowego i cywilnego, a także do członków ich rodzin. Pozostałe artykuły konwencji (7–21) dotyczą: wypłaty roszczeń; zwolnień podatkowych; rachunków bankowych; wielonarodowego budżetu; zdolności do zawierania umów; nietykalności dokumentów służbowych; nietykalności siedziby; łączności; usług pocztowych; transportu oraz pojazdów; bezpieczeństwa danych; ochrony danych osobowych; rozstrzygania sporów; możliwości przystąpienia do niniejszej konwencji innych państw – stron Traktatu Północnoatlantyckiego na podstawie zaproszenia umawiających się Stron na uzgodnionych szczegółowych warunkach; a także wejścia

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

konwencji w życie, rejestracji w ONZ; poprawek i przeglądu konwencji. Konwencję podpisali z upoważnienia swoich rządów: ze strony polskiej – Onyszkiewicz, duńskiej – Haekkerup, niemieckiej – Rühle i Bauch. Konwencja w Polsce weszła w życie 23 września 1999 r. poprzez publikację w Dzienniku Ustaw RP¹².

Polska ratyfikowała konwencję 3 września 1999 r., Dania – 15 kwietnia 2000 r., natomiast Niemcy – 13 października 2000 r. Na podstawie artykułu 1. konwencji zostały zawarte kolejne porozumienia, regulujące kwestie związane z funkcjonowaniem Korpusu, w tym m.in. Porozumienie między Ministerstwem Obrony Królestwa Danii, Ministerstwem Obrony RFN i Ministerstwem Obrony Narodowej RP dotyczące działalności Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego. Zostało ono podpisane przez ministrów trzech państw na Zamku Książąt Pomorskich w dniu inauguracji Korpusu, tj. 18 września 1999 r., a nabrało mocy prawnej po wejściu w życie owej konwencji¹³.

Inauguracja Korpusu w Szczecinie w 1999 r.

Uroczysta inauguracja Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego miała miejsce 18 września 1999 r. w Szczecinie na Wałach Chrobrego. W ceremonii wziął udział Aleksander Kwaśniewski, prezydent RP a zarazem zwierzchnik Sił Zbrojnych. W swoim przemówieniu powiedział m.in.:

Inaugurujemy działanie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w nowym składzie i w nowej siedzibie dowództwa. Ma to dla Polski i NATO ogromne znaczenie. Znaczenie praktyczne, bo wzmocniona została północno-wschodnia flanką sił Sojuszu. I symboliczne, bo stanowi dowód zasypywania historycznych podziałów. Polska, Niemcy i Dania są dzisiaj sojusznikami. Bezpieczeństwo własne traktują jako część bezpieczeństwa kontynentu. To powód do dumy i satysfakcji dla tych wszystkich, którzy ten sojusz budowali i budują¹⁴.

Na uroczystość przybyli ministrowie obrony Polski – Onyszkiewicz, Niemiec – Scharping i Danii – Haekkerup, oraz przedstawiciele sił zbrojnych państw-stron konwencji z 1998 r. W swoich przemówieniach podkreślali oni, że Korpus jest to: poligon doświadczalny w procesie dostosowywania się Wojska Polskiego do struktur NATO; dowód historycznych przemian w Europie; symbol bezpieczeństwa i stabilności w Europie, mający służyć integracji, a nie izolacji poszczególnych państw. Podniosłego nastroju, optymizmu Polaków, Niemców i Duńczyków oraz zadowolenia z faktu powołania tej unikatowej w skali całego kraju formacji nie popsua nawet pogoda, gdyż uroczystość przebiegała w ulewnym deszczu¹⁵.

¹² Ibidem.

¹³ C. Kacki, *op. cit.*, s. 115–116; *MNC NE – Foundation Documents: Multinational Corps Northeast Convention, Multinational Corps Northeast Agreement*, www.mncne.pl (27 X 2007).

¹⁴ Wystąpienie prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego podczas uroczystej inauguracji Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego, Szczecin, 18 IX 1999, www.bbn.gov.pl (5 XII 2004).

¹⁵ REM, *Do NATO marsz. Inauguracja wielonarodowego korpusu*, „Gazeta Wyborcza”, 18 IX 1999; B. Onichimowski, *Witamy, powitany Korpus*, „Głos Szczeciński”, 18 IX 1999; M. Stankiewicz, *Korpus ochrzczony*, „Rzeczpospolita”, 20 IX 1999, M. Rembás, *Toast za korpus*, „Gazeta Wyborcza”, 20 IX 1999, B. Łuszczynski, *Wielonarodowy szczeciński. Korpus bezpieczeństwa i stabilności*, „Głos Szczeciński”, 20 IX 1999.

Na miejsce lokalizacji dowództwa Korpusu nieprzypadkowo wybrano Szczecin. Jest to bowiem duże miasto portowe z tradycjami, należące do tzw. Europy Bałtyckiej, posiadające strategiczne położenie, dobrą infrastrukturę i stanowiące ważny węzeł komunikacyjny. Atutem Szczecina była ponadto możliwość wykorzystania na potrzeby Korpusu obiektów koszarowych przy ul. Łukasieńskiego. W 1999 r. zgodnie z wcześniej ustalonym planem, siedzibą MNC NE stały się odremontowane koszary tzw. Baltic Barracks. Należy zaznaczyć, że budynki te oddano do użytku jeszcze w 1935 r. i do końca II wojny światowej zajmował je Wehrmacht, a następnie, jeszcze w 1945 r., kompleks przejęło Wojsko Polskie. Fakt ten można uznać za pewien historyczny symbol polsko-niemieckiej współpracy politycznej i wojskowej¹⁶.

Korpus przejął barwy rozwiązanego 29 kwietnia 1999 r. niemiecko-duńskiego Dowództwa Sił Lądowych Szlezewiku-Holsztynu i Jutlandii (LANDJUT) z siedzibą w Rendsburgu. Stało się ono podstawą i wzorcem do formowania nowej wielonarodowej jednostki. Znakiem Korpusu jest tarcza z gryfem w środku, na ciemnoniebieskim tle z trzema mieczami i falami. Poszczególne elementy tego znaku związane są z określoną symboliką: tarcza to element uzbrojenia służący do obrony, ciemnoniebieskie tło – nawiązanie do koloru flagi NATO, gryf – odwołanie do herbu Szczecina, trzy miecze – państwa założycielskie Korpusu i ich siły zbrojne, a trzy fale – Bałtyk i cieśniny duńskie¹⁷.

Struktura Korpusu na przełomie XX i XXI w.

Od samego początku funkcjonowania Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego stanowiska jego dowódcy (*Commander*), zastępcy dowódcy (*Deputy Commander*) i szefa sztabu (*Chief of Staff*) są obsadzone przez poszczególne państwa na zasadzie rotacji, a kadencja na danym stanowisku powinna trwać trzy lata. Pierwszym dowódcą Korpusu został duński generał Henrik Ekmann, wcześniej dowodzący LANDJUT. Zastępcą został Polak, najpierw generał dywizji Edward Pietrzyk – późniejszy dowódca Wojsk Lądowych, a następnie generał brygady Zdzisław Goral. Na szefa sztabu wyznaczono niemieckiego generała, Hansa Joachima Sachaua. Na podkreślenie zasługuje fakt, że Korpus jest unikatową na skalę europejską formacją wojskową. Fenomen polega na tym, że we wszystkich wydziałach sztabu, tj. pionach funkcyjnych, pracują zespoły polsko-niemiecko-duńskie, tymczasem w innych podobnych jednostkach funkcjonujących na kontynencie europejskim, całe komórki sztabowe mają wyłącznie charakter narodowy. Warto zaznaczyć, iż Dania po pierwszej kadencji zrezygnowała z przysługującego jej prawa do obsadzania swoimi oficerami stanowiska dowódcy Korpusu, zachowując jedynie możliwość wystawiania w ramach systemu rotacji osób na stanowiska zastępcy dowódcy oraz szefa sztabu. Ważne miejsce w strukturze Korpusu zajmuje sześćoosobowy Komitet, złożony z wyższych oficerów wyłanianych przez Polskę, Niemcy i Danię. Jego zadaniem jest doradztwo, opiniowanie i wspieranie Dowództwa MNC NE w różnych dziedzinach,

¹⁶ MNC NE – The Baltic Barracks, www.mncne.pl (27 X 2007).

¹⁷ MNC NE – The crest of Multinational Corps Northeast, www.mncne.pl (27 X 2007).

np. w kwestiach prawnych czy finansowych, tam, gdzie nie mają zastosowania procedury NATO lub nie jest wymagana zgoda poszczególnych władz narodowych. Dotyczy to w szczególności spraw związanych z planowaniem, przygotowywaniem i realizacją zadań Korpusu, jak również z organizacją i logistyką w zakresie ćwiczeń. Komitet obraduje wraz z zespołami doradczymi, spotykając się w ramach cyklicznych posiedzeń raz na kilka miesięcy¹⁸.

Struktura organizacyjna Kwatery Głównej MNC NE (*Headquarters – HQ MNC NE*) jest niezwykle oszczędna, ponieważ w czasie pokoju, pracuje w nim zaledwie trzech generałów oraz sześciu pułkowników. Służbę w Korpusie w ramach danej rotacji odbywa ogółem około 200 oficerów, chorążych i podoficerów oraz 20 cywilnych pracowników wojska. Wraz z jednostkami zabezpieczenia i wsparcia daje to więc liczbę około 500 osób stacjonujących w Szczecinie i pracujących na rzecz Korpusu. Sztab został podzielony według standardów NATO na tzw. pionów funkcyjne, od G-1 do G-6. Każdy z pionów odpowiada za inny obszar działalności Korpusu: G-1 – sprawy personalne, informacja publiczna i wizyty, G-2 – wywiad, polityka bezpieczeństwa, geografia wojskowa i wojna elektroniczna, G-3 – prowadzenie operacji bieżących, treningu i ćwiczeń wojskowych; G-4 – logistyka, sprawy medyczne i ruchu wojsk, G-5 – planowanie zadań, współpraca cywilno-wojskowa (*Civil-Military Cooperation – CIMIC*), sprawy budżetowo-finansowe, G-6 – komunikowanie, systemy informatyczne i łączności. Za pracę całego sztabu odpowiada jego szef, a oficerowie kierujący poszczególnymi komórkami działają bez ingerencji z zewnątrz. Na czele każdego z pionów stoi oficer w randze pułkownika z Polski, Niemiec lub Danii, który nosi służbowy tytuł – asystent szefa sztabu (*Assistant Chief of Staff – ACOS*).

W strukturze Korpusu znajdują się ponadto: Centrum Systemów Łączności i Informacji (*Communications and Informations Services Centre – CISC*); Centrum Koordynacji Działań Powietrznych (*Air Operations Coordination Centre – AOCC*) i Morska Komórka Łącznikowa (*Maritime Liaison Cell – MLC*); wielonarodowa Brygada Wsparcia Dowództwa (*Combat Support Brigade – CSB*) oraz polska kompania zabezpieczenia dowództwa Korpusu. Językiem urzędowym w Korpusie jest angielski, koszty działalności Kwatery Głównej MNC NE ponoszą solidarnie siły zbrojne Niemiec, Polski i Danii¹⁹.

Rozwój organizacyjny Korpusu na początku XXI wieku

Wielonarodowy Korpus Północno-Wschodni rozpoczął swoją działalność we wrześniu 1999 r., a już rok później osiągnął gotowość operacyjną do działań w ramach artykułu 5. Traktatu Północnoatlantyckiego. Trzy państwa tworzące Korpus złożyły stosowną deklarację 22 listopada 2000 r., po zakończeniu uczestnictwa w ćwiczeniach NATO pod kryptonimem *Crystal Eagle*. Był to pierwszy poważny test funkcjonowania Korpusu. Głównym celem ćwiczeń, zorganizowanych na poligonie w Drawsku Pomorskim, było sprawdzenie, jak sztab radzi sobie z dowodzeniem jed-

¹⁸ „The Baltic Amber. Multinational Corps Northeast Magazine”, Special edition, Szczecin 2006, s. 6 i nast.

¹⁹ *Ibidem*, s. 12–15; Cz. Kącki, *op. cit.*, s. 117–118.

nostkami w sytuacji walki zbrojnej oraz przyjmowaniem na swoim terenie oddziałów innych państw Sojuszu. Żołnierze Korpusu w następnych latach, zgodnie z corocznie przyjmowanym harmonogramem, przynajmniej raz w roku brali udział w ćwiczeniach, które przygotowywały formację do osiągnięcia właściwej gotowości operacyjnej. Używanie tego statusu mogło umożliwić uczestniczenie przez Korpus w misjach NATO. Decyzje o rodzaju misji i miejscu jej wypełnienia miały zapadać wówczas nie w parlamentach i rządach państw członkowskich, ale w Kwaterze Głównej NATO²⁰.

W latach 2000–2005 Korpus znajdował się w fazie organizacyjnego i kadrowego rozwoju. Żołnierze jednostek wchodzących w jego skład brali udział w kolejnych ćwiczeniach, które potwierdziły znaczącą wartość bojową tej jednostki. W marcu 2002 r. wysoko ocenione zostały manewry *Strong Resolve*, zorganizowane i dowodzone w Polsce przez NATO. Celem wszystkich działań realizowanych od 2002 r. było doprowadzenie do przekształcenia dowództwa Korpusu w profesjonalną Kwaterę Główną w strukturze NATO. W 2003 r. Korpus uzyskał status Przejściowej Gotowości Operacyjnej. W 2004 r. żołnierze Korpusu wzięli udział w dwóch międzynarodowych ćwiczeniach – *Balic Express II* oraz *Capable Warrior*, które stanowiły pierwszy krok do uzyskania statusu Pełnej Gotowości Operacyjnej²¹.

W pierwszej połowie obecnej dekady Sztab Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego znajdował się nadal poza Zintegrowaną Strukturą Dowodzenia NATO, jednak sam Korpus przez tzw. asygnację należał już do struktur wojskowych Sojuszu. Było to rozwiązanie stosowane w przypadku korpusów niemieckich wojsk lądowych. Wszystkie działania były jednakże prowadzone w kierunku włączenia MNC NE do zintegrowanej struktury Sojuszu i przejęcia w pełni zadań po rozwiązaniu Dowództwa LANDJUT. Planowane było podporządkowanie Korpusu w zakresie wspólnych ćwiczeń Dowództwu Cieśnin Bałtyckich (BALTAP), choć zakładano też możliwość przydzielenia go do innych dowództw. Mogło to mieć miejsce po dokonaniu analizy konkretnych potrzeb i po uzyskaniu zgody wszystkich trzech państw. Kwestią podstawową dla sprawnego funkcjonowania Korpusu jest przy tym doskonalenie interoperacyjności, czyli zdolności rozumienia się i współpracy w walce. Dlatego też m.in. założono, iż gruntownie będą zmodernizowane poszczególne dywizyjne systemy łączności. Utrzymana została zasada, że w czasie pokoju działa tylko sztab Korpusu, a trzy jego dywizje pozostają w dotychczasowych miejscach stacjonowania i podlegają narodowym dowództwom. Na wypadek wojny przechodzą one jednak pod komendę dowództwa MNC NE²².

Na początku 2002 r. w Kwaterze Głównej Korpusu w ramach Biura programu Partnerstwo dla Pokoju pojawili się pierwsi przedstawiciele sił zbrojnych Litwy, Łotwy i Estonii. Oficjalne rozpoczęcie funkcjonowania Biura Łącznikowego PfP miało miejsce w trzecią rocznicę powstania MNC NE, tj. 18 września 2002 r. W kwietniu 2004 r. trzy wymienione państwa bałtyckie, już po przyjęciu ich do NATO, weszły oficjalnie w skład Korpusu. Liczba państw, które zgłosiły akces do Korpusu zwięk-

²⁰ MNC NE – General Information, www.mncne.pl (27 X 2007).

²¹ C. Kacki, *op. cit.*, s. 118–121; MNC NE – Milestones on the way to Multinational Corps Northeast, www.mncne.pl (27 X 2007).

²² MNC NE – Affiliated Units, www.mncne.pl (27 X 2007).

szyla się więc do szczęścia. W styczniu 2005 r. Słowacja, a w październiku tego samego roku, Czechy stały się kolejno siódmym i ósmym członkiem tej szczególnej wielonarodowej formacji. W listopadzie 2006 r. do Korpusu dołączyli przedstawiciele armii Stanów Zjednoczonych. Od tego czasu przed koszarami Kwatery Głównej MNC NE w Szczecinie powiewa dziewięć flag. W przyszłości planowane jest uczestnictwo w pracach Korpusu oficerów łącznikowych, będących reprezentantami Szwecji, Finlandii, Rumunii, Bułgarii, Węgier i Słowenii²³.

Stanowisko NATO oraz Polski, Niemiec i Danii wobec terroryzmu międzynarodowego po 11 września 2001 r.

Atak terrorystyczny na Amerykę 11 września 2001 r. wywołał poważne następstwa dla bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym również dla bezpieczeństwa europejskiego. Już następnego dnia Rada NATO przyjęła uchwałę, w której jednomyślnie uznała atak na Amerykę za akt agresji. Przedstawiciele państw Sojuszu podjęli 2 października ważną decyzję o zastosowaniu po raz pierwszy artykułu 5. Traktatu Północnoatlantyckiego, przewidującego wspólną obronę w wypadku ataku na jedno z państw-stron tego porozumienia. Interwencja przeciwko reżimowi talibów w Afganistanie, oskarżanych o ukrywanie Osamy bin Ladena oraz wspieranie Al-Kaidy, rozpoczęła się 7 października 2001 r. Rządy Polski, Niemiec i Danii zaakceptowały decyzję Stanów Zjednoczonych oraz całego Sojuszu Północnoatlantyckiego. Na przełomie 2001 i 2002 r. każde z nich podjęło natomiast własne kroki w celu przeciwdziałania potencjalnemu zagrożeniu terrorystycznemu²⁴.

Władze polskie, podobnie jak rządy innych państw europejskich, szybko i aktywnie włączyły się do działań koalicji antyterrorystycznej pod przywództwem Stanów Zjednoczonych. Na potrzeby misji w Afganistanie został początkowo zgłoszony trzysobowy Polski Kontyngent Wojskowy (PKW), w skład którego weszli żołnierze z jednostki specjalnej GROM, oddziałów do zwalczania broni biologicznej i chemicznej, oddziałów saperskich. Kolejne rotacje PKW tworzyli także oficerowie oddelegowani do Dowództwa Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa (*International Security Assistance Force – ISAF*) w Kabulu. Zaangażowanie Wojska Polskiego w działania operacyjne w tym państwie od 2003 r. nie było jednakże zwiększane ze względu na rozpoczęcie, a następnie kontynuowanie misji stabilizacyjnej w Iraku. Pod koniec 2006 r. została natomiast w Warszawie podjęta decyzja o wysłaniu do Afganistanu na potrzeby misji ISAF, realizowanej od połowy 2003 r. pod dowództwem NATO, nowych oddziałów w ramach PKW w sile ponad tysiąca żołnierzy. Ich celem było wsparcie afgańskich władz w procesie odbudowy państwa oraz wzmocnienie działań koalicji w walce z talibami. Niezależnie od tego, służbę

²³ MNC NE – *Our History*, www.mncne.pl (27 X 2007).

²⁴ P. Mickiewicz, A. Sokołowski, *Narodowe podejście do walki z terroryzmem. Polski i niemiecki punkt widzenia*, [w:] *Współczesny wymiar terroryzmu. Przeciwdziałanie zjawisku*, red. J. Gryz, R. Kwečka, Warszawa 2007, s. 71–80; O. Frańczak, L. Pajórek, W. Wójtowicz, *Strategiczne aspekty walki z terroryzmem*, cz. 1: *Organizacje bezpieczeństwa międzynarodowego*, Warszawa 2004; D. Jatczak, M. Szkodzińska, S. Zarobny, *Strategiczne aspekty walki z terroryzmem*, cz. 2: *Narodowe podejście do walki z terroryzmem*, Warszawa 2004.

w Dowództwie ISAF w Kabulu w okresie od lutego do lipca 2007 r. pełnili Polacy wraz z Niemcami i Duńczykami, a także reprezentantami tych państw, które zgłosiły swój akces do Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego²⁵.

Rząd RFN, po wydarzeniach z 11 września, wyraził solidarność z Ameryką i również zadeklarował włączenie się do tworzonej koalicji antyterrorystycznej. Na przełomie 2001 i 2002 r. przyjął on dwa tzw. pakiety antyterrorystyczne, które miały służyć wzmocnieniu bezpieczeństwa w zakresie spraw wewnętrznych. Władze niemieckie wystawiły ponadto liczący 3900 żołnierzy kontyngent wojskowy na potrzeby szeroko rozumianej wojny z terroryzmem międzynarodowym. W 2002 r. Bundeswehra, po uzyskaniu wcześniejszej zgody parlamentu, została skierowana do działań w ramach amerykańskiej operacji „Enduring Freedom” prowadzonej w różnych rejonach świata, operacji NATO „Active Endeavour” na Morzu Śródziemnym oraz misji ISAF w Afganistanie. W połowie 2003 r. Sojusz przejął od dowództwa niemiecko-holenderskiego prowadzenie misji ISAF, przy czym Niemcy nadal stanowią w tym państwie w ramach koalicji trzecią siłę militarną, po Amerykanach i Brytyjczykach. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż w misji ISAF brali udział również żołnierze 14. Dywizji Grenadierów Pancernych z Neubrandenburga, wchodzącej w skład Korpusu w Szczecinie. Obecnie Bundeswehra odpowiada za kontrolę północnego Afganistanu, a 6 niemieckich samolotów myśliwskich Tornado prowadzi działania rozpoznawcze i patroluje przestrzeń powietrzną całego kraju²⁶.

Rząd duński, w odpowiedzi na atak terrorystyczny na cele w Stanach Zjednoczonych, także zadeklarował pod koniec 2001 r. gotowość do wzięcia udziału w koalicji antyterrorystycznej. NATO, którego członkiem Dania jest od 1949 r., oraz jego transatlantyckie więzi są uznawane za podstawę i gwarancję bezpieczeństwa tego kraju. Na podkreślenie zasługuje przy tym fakt, że Duńczycy nie uczestniczą w pracach koncepcyjnych i bezpośrednich działaniach na rzecz rozwoju Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (*European Security and Defence Policy* – ESDP). W 2001 r. na potrzeby koalicji antyterrorystycznej zostały wystawione okręty do operacji NATO „Active Endeavour” oraz jednostki sił specjalnych do działań przeciwko talibom. Dodatkowo Dania udostępniła 2 samoloty, w tym 1 transportowy oraz 1 myśliwiec F-16. W 2003 r., popierając akcję militarną prowadzoną pod przywództwem Stanów Zjednoczonych przeciwko Irakowi, wysłała w rejon walk 1 okręt podwodny, 1 okręt nawodny – korwetę, a także zespół medyczny. Duńczycy wspierają także proces odbudowy Iraku poprzez zaangażowanie od lata 2003 r. batalionu wydzielonego do działań na rzecz stabilizacji w południowej części tego kraju²⁷.

²⁵ Więcej informacji o udziale Polaków w misji w Afganistanie i Iraku na internetowych stronach Ministerstwa Obrony Narodowej: www.mon.gov.pl oraz Dowództwa Operacyjnego: <http://do.mil.pl>.

²⁶ Szerzej zob.: M. Medeński, P. Pietrzak, *Polityka bezpieczeństwa Niemiec w świetle zagrożeń terroryzmu międzynarodowego. Ewolucja i perspektywy*, Warszawa 2003; P. Pietrzak, *Bundeswehra w operacjach międzynarodowych. Podstawy prawne, stan obecny, perspektywy*, Warszawa 2004; A. Sokołowski, *Niemcy wobec terroryzmu międzynarodowego w XXI wieku*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2006, nr 4, s. 99–116. Więcej informacji o udziale Niemców w misji w Afganistanie na internetowych stronach Federalnego Ministerstwa Obrony: www.bundeswehr.de oraz www.einsatz.bundeswehr.de.

²⁷ Więcej informacji o udziale Duńczyków w misji w Afganistanie i Iraku na internetowych stronach Ministerstwa Obrony Królestwa Danii (także w j. angielskim): <http://forsvaret.dk> (13 XI 2007).

Korpus a sprawa interwencji militarnej w Iraku w 2003 r.

W latach 2002–2003 na forum międzynarodowym toczyła się ostra dyskusja, zainicjowana przez prezydenta Stanów Zjednoczonych George'a Busha, na temat ewentualnej interwencji militarnej w Iraku. Administracja amerykańska wyraźnie parla do wojny z tym państwem i do obalenia reżimu Saddama Husajna. W opozycji do tego kierunku stały m.in. Niemcy, Francja i Rosja. Władze Republiki Federalnej już w pierwszej połowie 2002 r. zadeklarowały, iż nie poprą wojennej retoryki Stanów Zjednoczonych. Nie bez znaczenia była tu prowadzona w owym czasie kampania wyborcza przed zapowiadzanymi na 26 września tego roku wyborami do niemieckiego parlamentu. Taka postawa Niemiec spowodowała w konsekwencji poważne dyplomatyczne ochłodzenie stosunków na linii Berlin–Waszyngton. Polska z kolei poparła stanowisko Stanów Zjednoczonych wobec Iraku, podpisując się 30 stycznia 2003 r. wraz z rządami Czech, Danii, Hiszpanii, Portugalii, Węgier, Wielkiej Brytanii i Włoch, pod tzw. listem ośmiu. W oświadczeniu tym nie wykluczono potrzeby interwencji militarnej w celu odsunięcia Husajna od władzy oraz dokonania rozbrojenia Iraku. Pomimo powyższych kontrowersji i bez mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ, amerykańska operacja przeciwko temu państwu rozpoczęła się 20 marca 2003 r.²⁸

W maju 2003 r. Korpus ze Szczecina, bez wcześniejszych uzgodnień z rządami państw–stron wspomnianej powyżej konwencji z 1998 r., stał się przedmiotem dyskusji pomiędzy władzami Polski i Niemiec w kwestii udziału żołnierzy MNC NE w misji stabilizacyjnej w Iraku. Sytuacja taka zaistniała po dość niefortunnej wypowiedzi ministra obrony narodowej RP Jerzego Szmajdzińskiego, który w trakcie rozmów w Waszyngtonie z amerykańskim sekretarzem stanu Donaldem Rumsfeldem zasugerował możliwość włączenia Korpusu w skład międzynarodowej dywizji pod polskim dowództwem, odpowiedzialnej za jeden z sektorów podzielonego Iraku. Działanie takie spotkało się z natychmiastową reakcją ministra obrony RFN Petera Strucka, który ostro zaprzeczył temu, że Korpus może udać się do Iraku. Propozycja ta nie była bowiem wcześniej konsultowana z Berlinem i Kopenhagą. Struck dyplomatycznie stwierdził ponadto, iż w przyszłości chciałby w inny sposób niż przez media dowiadywać się o propozycjach dotyczących podejmowania wspólnych działań w zakresie spraw wojskowych. W niemieckiej prasie pojawiły się liczne i do tego niezbyt pochlebne artykuły, w których krytykowano zbyt proamerykańską postawę Warszawy, przyczyniającą się według ich autorów do tworzenia podziałów na starym kontynencie. Nasz kraj określany był w nich m.in. mianem „konia trojańskiego” Stanów Zjednoczonych w Europie. Stanowisko to nie powstrzymało jednakże władz polskich i duńskich przed skierowaniem swoich kontyngentów narodowych do Iraku. Na marginesie należy wspomnieć, że pierwszy polski żołnierz poległy 6 listopada 2003 r. w trakcie realizacji tej misji – major Hieronim Kupczyk, awansowany pośmiertnie do stopnia podpułkownika – był oficerem 12. Dywizji Zmechanizowanej ze Szczecina, wchodzącej w skład Korpusu. Konflikt wokół udziału MNC NE

²⁸ D. Eggert, *Transatlantycka wspólnota bezpieczeństwa*, Warszawa 2005, s. 108 i nast.

w misji stabilizacyjnej dość szybko został jednak załagodzony, a kadra Korpusu kontynuowała intensywne działania organizacyjno-szkoleniowe na rzecz osiągnięcia kolejnych stopni gotowości operacyjnej²⁹.

Korpus w strukturze Sił NATO

3 lutego 2005 r., w siedzibie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie, odbyło się spotkanie ministrów obrony Polski – Szmajdzińskiego i Niemiec – Strucka oraz podsekretarza stanu w Ministerstwie Obrony Danii Kristiana Fischera. Rozmowy dotyczyły funkcjonowania MNC NE m.in. po jego poszerzeniu o kolejne państwa, w tym Litwę, Łotwę, Estonię i Słowację, oraz przewidywanej akcesji Czech i Stanów Zjednoczonych. Minister Szmajdziński dodał, że chodzi o uzupełnienie struktury w siedzibie dowództwa, nie wykluczył także przyjęcia w przyszłości innych państw do Korpusu. Minister obrony narodowej RP powiedział, że państwa tworzące jednostkę, czyli Polska, Niemcy i Dania zgadzają się na zgłoszenie naszego akcesu w Kwaterze Głównej NATO, dotyczące możliwości użycia kadry Korpusu jako dowództwa prowadzącego jedną z rotacji operacji ISAF w Afganistanie w 2007 r. Rozważano ponadto propozycję zmiany nazwy MNC NE na Korpus Bałtycki oraz dyskutowano o kwestii osiągnięcia Pełnej Gotowości Operacyjnej, co miało nastąpić jesienią 2005 r.³⁰

Szczególnie ważne dla dalszego rozwoju Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego stały się ćwiczenia wojskowe *Compact Eagle* (EX CE 05), które odbywały się od 31 października do 11 listopada 2005 r. w Kwaterze Głównej w Szczecinie oraz na poligonach w Jägerbrück (Niemcy) i Finderup (Dania). Ćwiczenia te przygotował i poprowadził Sztab Korpusu z udziałem około 3700 żołnierzy z 17 krajów członkowskich Sojuszu. Podczas ćwiczeń Zespół Kontrolny z Kwatery Głównej Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie (*Supreme Headquarters Allied Powers Europe* – SHAPE), mającej siedzibę w Mons w Belgii, przeprowadził ocenę Pełnej Gotowości Operacyjnej. Pozytywne zaliczenie tej oceny było warunkiem przyznania Dowództwu MNC NE statusu Kwatery Sił Reagowania NATO. Ćwiczenia te, będące sprawdzianem określonych procedur dowódczo-sztabowych, stanowiły również ważne narzędzie treningowe jego uczestników w „intensywnych działaniach wojennych” oraz szkolenie personelu w planowaniu operacyjnym. Oprócz utworzenia polowych stanowisk dowodzenia, na czas ich odbywania nie zaplanowano większych ruchów wojsk. Ćwiczenia nie były odzwierciedleniem żadnych istniejących lub potencjalnych zdarzeń czy sytuacji w Europie i świecie; okres ich przygotowywania wynosił około 15 miesięcy. Bezpośrednim następstwem otrzymanej pozytywnej oceny była certyfikacja Dowództwa MNC NE przez Radę Północnoatlantycką i nadanie mu w lutym 2006 r. statusu Pełnej Gotowości Operacyjnej. Tym samym Korpus wszedł w skład struktury Sił NATO i mógł już brać udział w operacjach

²⁹ J. Rybak, T. Wróbel, *Cztery sektory i cztery dywizje*, „Polska Zbrojna”, 7 V 2003, www.polska-zbrojna.pl (2 III 2007).

³⁰ Spotkanie ministerialne Danii, Niemiec i Polski w Szczecinie, 3 II 2005, www.mon.gov.pl (1 X 2007).

zagranicznych związanych z reagowaniem kryzysowym oraz wspieraniem i przywracaniem pokoju³¹.

Udział żołnierzy Korpusu w misji ISAF w Afganistanie w 2007 r.

21 lutego 2006 r., podczas spotkania w Szczecinie, nowy minister obrony narodowej RP Radosław Sikorski, minister obrony Republiki Federalnej Niemiec Franz Josef Jung i minister obrony Królestwa Danii Søren Gade, podpisali oświadczenie, w którym wyrazili zadowolenie z pomyślnego zakończenia certyfikacji oraz osiągnięcia przez Dowództwo Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego Pełnej Gotowości Operacyjnej. Podkreślili oni, że doceniają wysiłek kadry, pochwalili także jej zaangażowanie i profesjonalizm. Uczestnicy tego spotkania przypomnieli, że Polska, Niemcy i Dania podczas poprzedniego spotkania ministrów w Szczecinie w lutym 2005 r., podjęły decyzję o przygotowaniu Dowództwa Korpusu do wejścia w połowie 2007 r. w skład Kwatery Głównej ISAF w Afganistanie. Miało to nastąpić już w ramach nowego typu dowództwa NATO, określanego mianem kompozytowego (mieszanego). Ministrowie obrony zadeklarowali dalsze wsparcie dla planów użycia Korpusu w operacji ISAF w największym możliwym zakresie. Zwrócili się do swoich szefów sztabów oraz do Przewodniczącego Komitetu Korpusu, by przedstawili władzom wojskowym NATO tę propozycję i wdrożyli prace nad jej szczegółowymi rozwiązaniami. Szefowie resortów obrony ostatecznie potwierdzili również wolę użycia Dowództwa MNC NE do różnego rodzaju innych misji w celu pełnego wykorzystania kwalifikacji jego kadry³².

Początkowo za dowodzenie operacją NATO w Afganistanie były odpowiedzialne kolejno dowództwa korpusów sił wysokiej gotowości NATO oraz niższej gotowości zdolne do przerzutu. Od 4 lutego 2007 r. w ramach X zmiany misji ISAF część zadań została powierzona 160 żołnierzom Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego, na czele z generałem Janem Brunem Andersenem – zastępcą dowódcy MNC NE. Początkowo planowane było objęcie przez kadrę ze Szczecina stanowisk w Kwaterze Głównej XI zmiany, ale ze względu na wprowadzenie zasady dowództwa kompozytowego, termin wyjazdu został przyspieszony o pół roku. W grupie tej, poza najliczniej reprezentowanymi Polakami, znaleźli się żołnierze Bundeswehry i Duńczycy, stanowiący trzon Korpusu. Wraz z nimi do Afganistanu poleciali także oficerowie – reprezentanci innych państw, które zgłosiły swój akces do tej formacji, w tym Czesi, Słowacy, Litwini, Łotysze, Estończycy i Amerykanie.

Oficerowie Korpusu pełnili służbę w Kwaterze Głównej ISAF w Kabulu, realizując wszystkie zadania NATO związane z bieżącym funkcjonowaniem misji. Pracowali w sekcjach rozpoznania, logistyki i łączności. Od 26 maja do 2 czerwca swoich żołnierzy odwiedził generał broni Zdzisław Goral – dowódca Korpusu, który wizytował oddziały w Kwaterze Głównej ISAF w Kabulu oraz w Regionalnym Centrum Koordynacji Operacji Powietrznych w Mazar-e-Sharif. Spotkał się też z kadrą

³¹ MNC NE – Exercises & Trainings, www.mncne.pl (27 X 2007).

³² Oświadczenie ministrów obrony Danii, Niemiec i Polski, 22 VI 2006, www.mon.gov.pl (1 X 2007).

dowódcą Międzynarodowych Sił Wsparcia Bezpieczeństwa oraz Polskiego Kontyngentu Wojskowego. W sierpniu 2007 r. żołnierze Korpusu, po dobrze wykonanej misji i bez strat w ludziach, powrócili szczęśliwie do Kwatery Głównej MNC NE w Szczecinie³³.

Podsumowanie – znaczenie Korpusu dla stosunków polsko-niemieckich w XXI wieku

Podsumowując powyższe rozważania należy stwierdzić, że na początku XXI w. funkcjonowanie Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego ma istotne znaczenie dla budowania partnerskich relacji w ramach NATO pomiędzy „starymi i nowymi” członkami Sojuszu. Inauguracja działalności MNC NE w 1999 r. otworzyła również nowy rozdział w stosunkach między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec. Realne partnerstwo tych dwóch państw oraz Danii stanowi potwierdzenie tego, iż w NATO różne kraje, kiedyś nawet wrogie wobec siebie, mogą współpracować i razem tworzyć nową europejską architekturę bezpieczeństwa. Dziś bowiem pojęcie „bezpieczeństwo” rozumiane jest szeroko i dynamicznie, obejmuje swoim zasięgiem różne kwestie: polityczne, gospodarcze, wojskowe, społeczne i ekologiczne. Zamachy 11 września 2001 r. wymusiły przy tym podjęcie koalicyjnych działań przeciwko terroryzmowi międzynarodowemu na różnych frontach, często nawet w dość odległych miejscach świata, również w ramach operacji typu *out of area*, czyli poza traktatowym obszarem Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Cel i misja Korpusu były w latach 1999–2007 właściwie wypełniane. Współpraca w ramach MNC NE jest ważna dla transformacji i rozwoju Sił Zbrojnych RP, daleko wykraczając poza sprawy związane z bezpośrednim szkoleniem wojsk czy działaniami o charakterze logistycznym. Najważniejsze jest to, że kooperacja ta ma charakter stały i odbywa się na szeroka, wielonarodową skalę. Dotychczas niektóre spośród form współpracy z naszymi sojusznikami (kursy, ćwiczenia) były ograniczone czasowo i ilościowo, ponieważ brały w nich udział mniejsze jednostki lub tylko grupy żołnierzy. W przypadku Korpusu ze Szczecina jest szansa, by szkolić całe związki taktyczne, organicznie integrując je z siłami NATO. Ważny jest tu ponadto czynnik ludzki, związany z procesem pozyskiwania wiedzy i umiejętności oraz zdobywaniem przez kadrę cennego doświadczenia.

14 sierpnia 2001 r. w Kwaterze Głównej MNC NE złożyli wizytę prezydent Kwaśniewski i kanclerz Schröder, którzy podkreślili znaczenie tej formacji dla rozwoju współpracy w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz dla stosunków polsko-niemieckich. Integracji kadry Korpusu sprzyjają przy tym różnego typu spotkania i imprezy o charakterze zarówno towarzyskim, jak i oficjalnym. Można do nich zaliczyć obchodzenie pewnych uroczystości np. świąt państwowych czy dni poszczególnych narodowych sił zbrojnych. Dla dzieci żołnierzy pełniących służbę w Korpusie została założona Szkoła Międzynarodowa, gdzie nauczanie odbywa się

³³ MNC NE – *Mission in Afghanistan 2007*, www.mncne.pl (27 X 2007); „The Baltic Amber. Multinational Corps Northeast Magazine”, ISAF X/1, February–July 2007, s. 3 i nast.

odpłatnie, a językiem wykładowym jest angielski. Dla reprezentantów oddziałów niemieckich i duńskich istnieje zaś możliwość uczenia się polskiego.

Powodem do osobistej i zawodowej satysfakcji ze służby w Korpusie jest natomiast możliwość pracy w międzynarodowym otoczeniu, zdobywania wiedzy i doświadczeń według standardów NATO, posługiwania się nowoczesnymi technikami i narzędziami w zakresie zarządzania, a także pogłębiania znajomości języka angielskiego. Zadowolenie kadry powoduje ponadto udział w interesujących projektach wojskowych, związanych z doskonaleniem koordynacji działań i pogłębianiem interoperacyjności komponentów polskiego, niemieckiego i duńskiego oraz osiąganiem kolejnych stopni gotowości operacyjnej w ramach NATO. Należy przy tym podkreślić, że Kwatera Główna MNC NE prowadzi otwartą politykę informacyjną, ma rozbudowaną stronę internetową w języku angielskim, przyjmuje corocznie wiele wizyt różnego szczebla i charakteru, współpracuje z władzami państwowymi i lokalnymi, utrzymuje bardzo dobre relacje z dziennikarzami, a od 2006 r. wydaje kwartalnik informacyjny „The Baltic Amber”, dostępny także w Internecie.

Trzeba jednak wspomnieć także o problemach występujących w Korpusie od samego początku jego funkcjonowania. Związane są one przede wszystkim z utrzymującą się asymetrią partnerstwa, a szczególnie dysproporcją w zarobkach i materialnym uposażeniu polskiej kadry. Niepewność związana jest ponadto z brakiem jasnej polityki kadrowej MON co do możliwości dalszego wykorzystania i awansu w strukturach Sił Zbrojnych RP, tak w kraju, jak i za granicą, żołnierzy odchodzących z Korpusu. Fakt ten jest powodem napięć w stosunkach międzyludzkich oraz przyczyną niepotrzebnego stresu i frustracji polskich oficerów MNC NE. Wielokrotnie znajdowało to swoje odbicie w krytycznych artykułach, np. na łamach wojskowego czasopisma „Polska Zbrojna”.

W lutym 2005 r. Polska, Niemcy i Dania uzgodniły możliwość wykorzystania kadry Korpusu jako elementu dowództwa prowadzącego jedną z rotacji dowodzonej przez NATO misji ISAF w Afganistanie. Tym razem dzięki wielostronnym konsultacjom uniknięto sytuacji z 2003 r., kiedy to z powodu opowiedzenia się przez Polskę po stronie Stanów Zjednoczonych i w wyniku dość niefortunnej deklaracji ministra Szmajdzińskiego dotyczącej ewentualnego użycia Korpusu w interwencji zbrojnej w Iraku, na pewien czas pogorszyły się stosunki polsko-niemieckie. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż udział żołnierzy MNC NE w misji ISAF w Afganistanie w pierwszej połowie 2007 r. zakończył się pełnym sukcesem. Kadra Korpusu zdała celująco egzamin ze znajomości procedur NATO stosowanych w warunkach bojowych oraz z przygotowania do pracy w wielonarodowym sztabie. Potwierdzony został tym samym wysoki stopień wiedzy i umiejętności żołnierzy Korpusu. Po ich wycofaniu z Afganistanu, zgodnie z planem rotacji dowództwa ISAF, z chwilą przejęcia dowodzenia misji przez kolejne oddziały lądowe NATO w ramach dowództwa kompozytowego, Polska i Niemcy zachowały w nim stanowiska oficerów sztabu, które wydzielone są dla żołnierzy poszczególnych sił narodowych.

Kierunki rozwoju i przyszłe formy funkcjonowania Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego będą zależne od dalszego rozwoju NATO, które przechodzi obecnie istotną transformację. Wielonarodowość, będąca główną cechą Kwa-

tery Głównej MNC NE poszerzonej w latach 2004–2006 o reprezentantów Litwy, Łotwy, Estonii, Słowacji, Czech i Stanów Zjednoczonych, jak również gotowość do brania udziału w misjach zagranicznych, są dziś zgodne z nowymi oczekiwaniami wobec całego Sojuszu i jego państw członkowskich. W przypadku Korpusu należy pamiętać, iż połączenie sił polskiej 12. Dywizji Zmechanizowanej ze Szczecina, niemieckiej 14. Dywizji Grenadierów Pancernych z Neubrandenburga i duńskiej Jutlandzkiej Dywizji Zmechanizowanej z Fredericji, jest przewidziane wyłącznie na czas wojny. W czasie pokoju funkcjonuje jedynie Kwatera Główna tej wyjątkowej formacji. Poszczególne państwa, zgodnie z konwencją z 1998 r., mają natomiast prawo do narodowego dysponowania swoimi oddziałami wojskowymi. Fakt ten, w powiązaniu z kilkoma corocznie odbywanymi ćwiczeniami bojowymi i sztabowymi, a także zasadą rotacji personelu MNC NE, jest istotnym gwarantem utrzymania wysokiej sprawności oraz efektywności Korpusu w dynamicznie zmieniającym się otoczeniu międzynarodowym na początku XXI w.

Aneks. Dowództwo Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w latach 1999–2007

Termin rotacji	Dowódca*	Zastępca dowódcy*	Szef sztabu*
od września 1999 r.	Lieutenant General Henrik Ekmann (Dania)	General dywizji Edward Pietrzyk (Polska), od września 2000 r. General brygady Zdzisław Goral (Polska)	Brigadier General Hans Joachim Sachau (Niemcy)
od kwietnia 2001 r.	General broni Zygmunt Sadowski (Polska) (zmarł 10 grudnia 2003 r.)	Major General Rolf Schneider (Niemcy)	Brigadier General Karl Erik Nielsen (Dania)
od lutego 2004 r.	Lieutenant General Egon Ramms (Niemcy)	Major General Jan Brun Andersen (Dania)	General brygady Henryk Skarżyński (Polska)
od grudnia 2006 r.	General broni Zdzisław Goral (Polska)	Major General Jan Brun Andersen (Dania)	Brigadier General Josef Heidrichs (Niemcy)

*Polskie odpowiedniki niemieckich i duńskich wojskowych stopni generalskich są następujące:

Lieutenant General – General broni, Major General – General dywizji, Brigadier General – General brygady.